

Comptabilitat moral

Fins fa quatre dies Josep Iborra era conegut en la societat literària valenciana com a crític. De fet, l'aparició l'any 1995 dels dos volums en què havia reunit els seus articles més significatius de les dècades del 70 i del 80 (*La trinxera literària* i *Confluències*) corroborava el seu compromís de reflexionar sobre els avatars de la literatura catalana a València. A més, Iborra era l'autor d'un llibre (*Fuster portàtil*, 1982), pioner dels estudis literaris elaborats per valencians, que havia dedicat al seu admirat Joan Fuster, amb qui compartia l'amistat, la mirada sobre el món i una mateixa concepció de la literatura i del paper de l'escriptor. Durant un bon grapat d'anys la veu d'Iborra fou l'única que es féu sentir entre nosaltres per parlar dels llibres que, de vegades sense criteris ni filtres, iniciaven la nostra història literària recent. Sens dubte, ell ha estat l'esglaió imprescindible perquè, anys més tard, altres veus s'incorporaren a l'escenari crític, conscients tots d'una antiga lliçó que fàcilment trobarem repetida en molts dels escrits d'Iborra: cal la reflexió perquè sense ella la creació es perd per territoris estèrils, incapaç d'albirar camins que la porten a noves aventures. Vistos des d'ara, aquells anys, i més encara en territori valencià, exemplificaven a la perfecció la coneguda sentència de Riba segons la qual la pressa per crear no ens havia permès parar-nos a entendre.

Tanmateix, contràriament al que ocorria amb la seua dedicació a la crítica, poca gent coneixia l'existència d'un

Iborra més a prop del territori de la creació. No pertoca ara dirimir fronteres genèriques. Hi afegiré només que els papers crítics d'Iborra, la gran majoria de les seues reflexions sobre les obres dels altres, s'acosten més a l'anàlisi ordenada i objectivadora, i gairebé sempre amb una voluntat didàctica, que no a la creació literària en sentit estricte, molt més a prop del jo de l'escriptor i sense els tics que tant recorden els hàbits acadèmics. Es tracta de papers que, a més del didactisme, no poden amagar el compromís cívic amb una literatura encara en bolquers i ben necessitada de ponderacions clarificadores i de pensaments ordenadors. Ben pocs, en efecte, coneixien *Paràboles i prov*, un conjunt de contes que Iborra havia publicat l'any 1955 i que, precisament l'any 1995, el mateix en què havien aparegut els reculls d'articles crítics, Bromera tingué l'encert de reeditar.

Però la veu rigorosament creativa d'Iborra havia emmudit després d'aquests contes publicats a l'editorial Torre. Jo sempre havia tingut la sensació, compartida i a vegades comentada amb els qui han seguit de prop la seua trajectòria, que aquest emmudiment exigia una certa atenció. Deixe de banda les hipòtesis més fantasioses —potser també les més agosarades i vés a saber si també les més encertades—, però també raonables, atesos aquells temps dominats per la figura immensa de Joan Fuster, i em limite a constatar que l'aparició d'*Inflexions* (2005) i del *Breviari d'un bizantí* (2007) em va traure de damunt un dubte que fins aquell moment no havia sabut resoldre. Era la prova que la veu creativa d'Iborra no havia emmudit mai, sinó que es limità a circular subterràniament, en la intimitat d'algun o alguns quaderns de notes, que són el nodrit rebost que alimenta els nous volums. Serà per això que se'ns presenten deslligats de les coordenades temporals en què foren escrits? Direm, d'antuvi, que es tracta de dos llibres que només els distingeix el títol, perquè,

si atenem al contingut o a les formes, la continuïtat entre l'un i l'altre és ben notòria. I no solament pels temes que s'hi tracten (la mateixa literatura, la música, algunes qüestions centrals del pensament filosòfic i moral, el món dels somnis, certes qüestions estètiques...) o pel tractament que reben (reflexions gairebé sempre breus, a vegades comprimides en poderosos aforismes, anotacions de caire narratiu que són autèntics contes breus, i tot amb una prosa clara i distinta que no concedeix ni una sola oportunitat al recargolament retòric), sinó també perquè hi ha la voluntat manifesta de reflexionar, si se'm permet la paraula, categorialment, és a dir, sense que la remissió a l'*hic et nunc* enganxe el pensament a una data concreta, a un lloc determinat o a una circumstància passatgera i local. Hi ha excepcions, però tan escasses que confirmen de sobres la meua afirmació.

Alguns, i no sense fonament, hi veuran el motiu central pel qual aquests dos volums s'acosten més aviat al model dels *Carnets* dels francesos —Valéry o Montherlant, tant se val, a pesar de les diferències— que al dels dietaris. O, dit d'una altra manera, hi reconeixeran un model de dietari que a més d'allunyar-se del que és anecdòtic, o encara millor, precisament perquè vol prescindir-ne, omet també qualsevol referència a les circumstàncies més personals del jo que, al capdavall, sosté tot l'edifici. Llegiu Iborra des d'aquesta perspectiva i observareu tots els ardis —en el contingut i en la forma— per

allunyar-se del retrat més circumstancial del jo. Per això criden tant l'atenció els moments en què aquest jo apareix sense distraccions de cap mena, és a dir, les anotacions que més fàcilment encabiríem dins del calaix dietarístic. De tot plegat, lborra n'ha fet —també en aquests mateixos volums— teoria. Mireu qualsevol dels papers que ha escrit a propòsit de la seua generosa dedicació a l'anàlisi de l'obra assagística de Joan Fuster. Hi trobareu les reflexions justes. Aquella, per exemple, en què defineix la forma del diari que emprà l'assagista «com un instrument de recerca, no de confessió». Mireu també els moments que dedica a l'assumpte en els volums que ara comentem: «Els qui tenen l'afició d'escriure dietaris íntims em fan la impressió d'uns subjectes que s'aposen a la tassa del wàter per defecar-hi». Però, a pesar de tot, el lector no deixa de veure-hi una certa lluita de l'escriptor que es debat entre dos pols: el del jo que intenta deixar-se veure i el de la idea que malda per presentar-se neta i desproveïda de qualsevol lligam amb el que és més carnal, menys conceptual, més d'anar per casa. Quant a mi, em crida poderosament l'atenció el fet que lborra endosse als dietaris íntims la mania neuròtica «de mirar els propis residus» moments després d'haver dedicat una elogiosa entrada al dietari, més que íntim, de K. Mansfield. Certament, els amants del gènere tenen ací un magatzem d'idees a punt de ser analitzades i aprofitades per entreveure els problemes autèntics i per esbossar les solucions possibles.

Inflexions i *Breviari d'un bizanti* formen part del bo i millor que l'assaig literari d'aquest país ha estat capaç de produir. lborra, en això, no té res a envejar al que hagen pogut produir el mateix Joan Fuster o, per posar un exemple recent, el Valentí Puig de *Porta incògnita*. Ni pels principis a què s'acull, que ens exhorten a mantenir les certeses en permanent interinatge, ni pels resultats obtinguts, d'una riquesa estètica i temàtica desacostumades. Crec que llibres així es construeixen amb un model d'escriptura que, si té a veure amb plantejaments estètics, també es fonamenta sobre supòsits de caire moral. Un dels aforismes d'lborra ho expressa categòricament: «Escriure és portar la comptabilitat moral d'un mateix i dels altres».

Vicent Alonso

afers

fulls de recerca i pensament

Els fonaments del segle XX
Vicent S. Olmos i Tamarit
Vicent L. Salavert i Fabiani
(coords.)

Vint anys d'historiografia als Països Catalans
Vicent S. Olmos i Tamarit
Agustí Colomines i Companys
(coords.)

Usos i conflictes de l'aigua en la història
Enric Guinot i Rodríguez
(coord.)

La Guerra de Successió
Manuel Ardit Lucas (coord.)

Correspondència entre científics i història de la ciència
Josep M. Camarasa Castillo
Josep M. Vidal Hernández
(coords.)

El valencianisme polític. Homenatge a Alfons Cucó
Joan F. Mira i Casterà
Vicent S. Olmos i Tamarit
(coords.)

Història i memòria del segle XX
Joan Villarroya i Font
Agustí Colomines i Companys
(coords.)

Les mirades del viatger
Vicent S. Olmos i Tamarit
(coord.)

Notaris, homes i papers. El Nord català als segles XIII-XVIII
Joan Peytaví Deixona
(coord.)

Informació i subscripcions: Editorial Afers, s.l. / Apartat de Correus 267
46470 Catarroja (País Valencià) / tel. 961 26 93 94
E-mail: afers@editorialafers.cat / <http://www.editorialafers.cat>